

De Nieuwe Architect Het DNA van de architect

Tot voor kort ontliiep het imago van architecten nauwelijks dat van popsterren. Nu de kansen op de arbeidsmarkt zijn geslonken, ligt dat anders en wordt zelfs gesproken over een verloren generatie architecten. Maar hoe kijkt de nieuwe generatie zelf tegen de toekomst van haar vakgebied aan? Onder bachelorstudenten in Delft bestaat een verrassend optimistisch beeld, dat past bij een generatie die vol vertrouwen is en openstaat voor verandering. 'De Nieuwe Architect' is volgens hen een breed inzetbare professional die door middel van een bewuste branchering de maatschappelijke problemen van nu naar zijn hand kan zetten.

Tekst

Thijs Asselbergs en Alijd van Doorn

Beeld

Marcel Bilow

De Nieuwe Architect (DNA) is een platform dat in Delft is gestart om te onderzoeken welke positie de architect in deze transformerende tijd inneemt. De kick-off was een 'honours course' voor bachelorstudenten van de Faculteit Bouwkunde. Aan de hand van lezingen en discussies over de ontwikkeling van het beroep, werd de studenten gevraagd een 'position paper' te schrijven over hun eigen toekomst. Hoe zien zij zichzelf opereren, als zij over drie jaar op de markt terechtkomen? Waar denken ze dat hun kracht ligt en hoe willen zij zich onderscheiden?

De nieuwe architect in perspectief

Een dergelijke discussie moet in perspectief worden geplaatst. Wie het verleden niet kent, heeft geen toekomst. In de twintigste eeuw was de architect veelal 'the masterbuilder', het centrum van het bouwproces en de regisseur die in zijn rol als bouwmeester aan alle touwtjes trok. Deze positie heeft de architect als vernufteling overgehouden aan de verschillende integrerende rollen die hij sinds de renaissance vervulde. Zowel vanuit de burgerlijke als de militaire bouw nam de architect steeds meer een verbindende en ontwerpende positie in. Hij verwierf daarmee status en werd de bouwmeester van een werk. Sommige opdrachtgevers gingen op zoek naar architecten die hun status verhoogden. Een ontwerp van een vermaarde architect had aanzien en gaf gebouwen een zekere meerwaarde. Al sinds de jaren tachtig is deze rol aan het veranderen. Het bouwmanagement deed zijn intrede en

het ontwerp- en bouwteam werd uitgebreid met meerdere adviseurs die de opdrachtgevers bijstaan. De rol van architect schoof in het meest extreme geval op naar die van esthetisch adviseur en zijn speelveld en zijn totale invloed op het bouwproces namen in veel gevallen af.

Meest recent heeft de economische crisis grote invloed op de ontwikkeling van het architectenvak. De val van Lehmann Brothers op 15 september 2008 leidde een economische crisis in die tot grote vraaguitval naar nieuw vastgoed leidde. Het massale ontslag, de totale metamorfose van architectenbureaus en het ontslag van medewerkers, brachten naarmate de crisis langer duurde, een transformatie bij architecten teweeg. Een nieuwe werkelijkheid dient zich nu aan en vraagt om actie plus ideeën hoe om te gaan met de invulling van het architectenberoep.

De huidige praktijk is die van de zich vernieuwende architect. Deze figuur gaat zich doelgericht inzetten op actuele thema's zoals krimp, kleinschaligheid, en (collectief) particulier opdrachtgeverschap. Hij zet de eerste stappen naar een strategisch ondernemerschap. Er is een staalkaart aan mogelijkheden voor architecten om nieuwe diensten en verdienmodellen te ontwikkelen. Deze generatie X van architecten, die decennia lang heeft kunnen genieten van een investeringsgedreven economie waarin de verleiding in de architectuur voorop stond, ervaart het als een al dan niet gewenste verschuiving en herijking van de architectentaak. De discussie hierover kan bij tijden fel zijn.

Thema: Architect als ondernemer Dat architecten ondernemers zijn, is tegenwoordig algemeen geaccepteerd. Technische en maatschappelijke veranderingen scheppen telkens nieuwe kaders en kansen. De Architect ziet het als haar taak om daarin helderheid te scheppen en de belangrijkste ontwikkelingen te belichten.

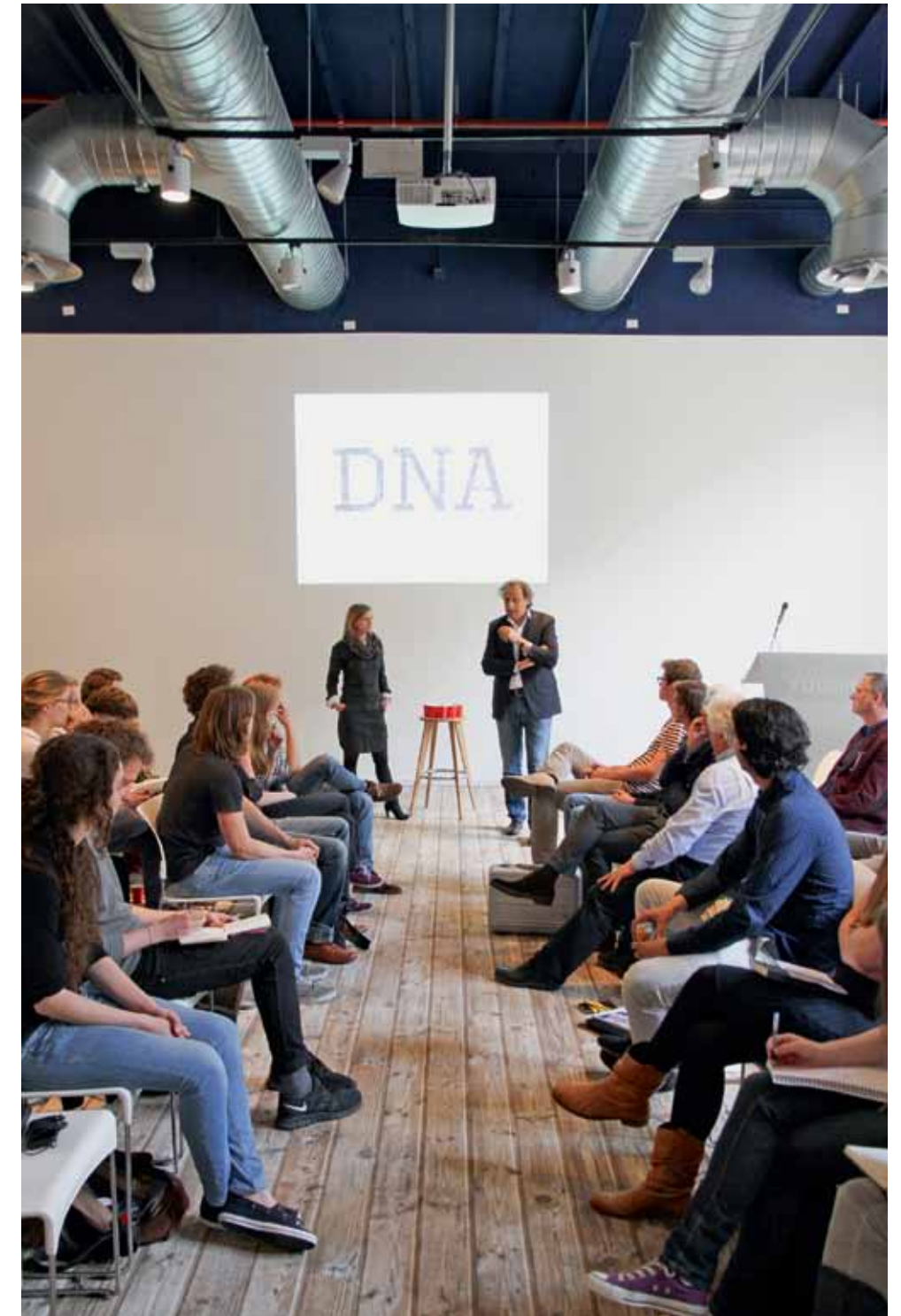
Generatie Y: De Nieuwe Architect

De aankomende generatie architecten heeft geen last van deze demonen uit het verleden. Zij moeten het vak nog leren en kunnen zich met een tabula rasa een beeld vormen van hun eigen toekomst. De studenten die de cursus volgden, vallen nog onder de generatie die wel betiteld wordt als de 'Millenials', de 'Generatie Einstein' of de 'Generatie Y'. Ze worden gedefinieerd als het cohort dat geboren is tussen grofweg 1980 en 2000. Diverse lijsten en publicaties benadrukken allemaal andere kenmerken.

Op de gespecialiseerde Nederlandse website Ygenwijs is te lezen dat een vertegenwoordiger van de Generatie Y "een professional is die uitblinkt in ondernemerschap, klantgerichtheid, besluitvaardigheid, omgevingsbewustzijn en initiatief." Het onafhankelijke Amerikaanse Pew Institute deed in 2010 uitgebreid onderzoek naar de Millenials en kenschetst deze met de termen 'zelfbewust, verbonden en open voor verandering.' De genoemde kenmerken die aan de Generatie Y verbonden zijn, komen losjes terug in de bestudeerde papers.

Sociaal netwerken als specialist of generalist

Het bewustzijn van een groeiend (digitaal) netwerk waar de architect deel van uitmaakt, is een terugkerend thema in de papers. Het netwerken is cruciaal, in het bijzonder via de social media. De discussie over de rol van de architect binnen dit netwerk verloopt via de min of meer traditionele lijn van de 'generalist' versus de 'specialist'. Yamal Daems (1992) zet in op specialisatie: "De Nieuwe Architect is geen allrounder meer, maar een gespecialiseerde vakman. [...] Samenwerken is de toekomst voor de nieuwe architect, waar het werk schuilt in de beste zijn in je eigen niche." Deze Nieuwe Architect levert vanuit die specialisatie via open source media ook een actieve bijdrage aan digitale kennisontwikkeling. Matthijs Engele (1993) denkt dat de architect als hoofdontwerper en verbindende factor wegens kostenbesparingen vaker alleen in het begin van het proces zal worden ingezet. "Maar door te werken binnen bepaalde niches van het bouwproject en zich te specialiseren in aspecten als BIM en energieneutraal bouwen, maakt de architect zich onmisbaar binnen het bouwproces." Dat betekent volgens hem wel dat "de Nieuwe Architect zich dienstbaar op moet stellen en zich

Debat over De Nieuwe Architect, onder leiding van Thijs Asselbergs en Alijd van Doorn, met Wiegert Ambagts, Yamal Nicolai Daems, Maayan Daniel, Matthijs Engele, Joline Galjaard, Roben Gort, Bob Hendrixx, Denise Jonker, Sjoerd Marijnissen, Rosan Pallada, Judith Stegeman, Marrit Terpstra en Iris van Velzen (bachelorstudenten Bouwkunde, tu Delft)

moet onderwerpen aan de ontwerpideeën van een andere architect.”

Specialisatie is niet alleen noodzaak, maar ook een behoefte die ontstaat in reactie op de gestreste prestatie maatschappij. Dit resulteert in een maatschappelijke tegenbeweging die teruggaat naar een meer eenvoudige en rustige levensstijl, in harmonie met de natuur. De architect gaat terug naar de basis, zijn ambacht en richt zich op lokale behoeften. Zo schetst Bob Hendriks (1994) het beeld van een eigentijdse Arts & Crafts-beweging, waarin materialenkennis, mankracht en natuurprincipes centraal staan, terwijl de computer zorgt voor innovatie: “Door gebruik van innovatieve methoden op de computer, in combinatie met kennis van materialen en gebruik, zal de architect een nieuwe weg inslaan. De architect zal een individu zijn binnen een groep, kennis van materialen producten hebben en zich vooral richten op de lokale behoeften.”

Omgevingsbewustzijn: geen toekomst voor de starchitect

Degenen die een meer generalistische, verbindende rol voor de architect voor ogen staat, doen dat doorgaans vanuit een ideaal van de architect als maatschappelijk probleemoplosser. Denise Jonker (1994) bijvoorbeeld ziet het als de taak van de architect ervoor te zorgen dat in 2050 alle gebouwen in Nederland energieneutraal zijn. “De architect zal daarom een echte generalist moeten zijn. Hij of zij verzamelt vervolgens specialisten om zich heen die bij het realiseren van een duurzaam gebouw nodig zijn.” Ook Joline Galjaard (1994) ziet een dergelijke rol voor zich: “Een architect kan meerdere aspecten verwerken en integreren in een ontwerp. Dit oplossingsgericht denken maakt de generalistische architect de geschikte persoon om maatschappelijke problemen op te lossen.” De Nieuwe Architect dus als maatschappelijke strijder, die een beter leefsysteem wil stimuleren. Volgens Marrit Terpstra (1991) betekent dit zelfs dat de architect zich niet meer alleen richt op het ruimtelijke domein, maar ook maatschappelijke vraagstukken oplost die te maken hebben met alledaagse problemen. “In plaats van een degradatie van architect naar adviseur, biedt dit nieuwe perspectief een verbreding en verrijking van de professie”, aldus Marrit Terpstra.

In de sliptstream van het denken in netwerken

over maatschappelijke vraagstukken, ontwikkelt zich de prikkelende stellingname dat de starchitect verdwijnt. De Nieuwe Architect is eerder een probleemoplosser en een consultant dan een kunstenaar. Terpstra: “De Nieuwe Architect neemt een flexibele en initiërende houding in en plaatst zichzelf in tegenstelling tot de starchitect niet op een voetstuk.” Deze opvallend felle positionering tegenover de starchitect komt in meerdere papers naar voren. Yamal Daems stelt bijvoorbeeld: “De nieuwe architect is geen ‘star architect’ maar de ster in zijn eigen architectuur.” En Joline Galjaard (1994) schrijft: “Er is in de samenleving geen plaats meer voor een architect als kunstenaar, die met zijn ontworpen composities geen antwoord geeft op maatschappelijke vraagstukken.”

De ondernemende architect als maatschappelijk aanjager

Ondernemerschap is een algemeen kenmerk van de Generatie Y, dat ook op de jonge generatie studenten Bouwkunde van toepassing is. Het ondernemen heeft daarbij een directe relatie met de maatschappelijke verantwoordelijkheid van de architect. Roben Gort (1990): “Een architect bezit de kwaliteiten om het nog niet bedachte nieuwe te bedenken. Hij is een netwerker, maatschappelijk gericht, creatief en bovendien technisch. Deze aspecten zorgen ervoor dat de architect in de maatschappij een positie als entrepreneur in moet nemen om de verschuivingen in de samenleving in goede banen te leiden. Een entrepreneur kenmerkt zich door initiatiefrijke en naar buiten gericht ondernemerschap.”

De Nieuwe Architect is daarbij een stimulator in een vernieuwingsproces met grotere ideeën dan de DIY-mentaliteit van de bottom-up beweging, waar Wiegert Ambagts (1992) uitgesproken kritisch over is: “Dit begrip [bottom-up, red.] lijkt in sneltreinvaart als lieve goedzak de ontwikkelingswereld binnen te zijn gedrongen. Hoewel deze benadering zich meermaals heeft bewezen, blijf ik vrezen als dit woord valt. Het lijkt of de expertise van de architect als uitvinder, verbinder en oplosser moet worden vertaald naar een stijl advies waarbij de gebruiker de kar trekt. Hierdoor wordt wellicht draagvlak gevormd, maar is de architect niet juist de actor in het proces die zorgt voor vernieuwing en grote idealen waarvan de gebruiker niet wist dat hij die miste?”

In het debat over DNA komen verschillende opvattingen over de rol van de architect aan de orde.

De toekomst lacht architecten toe

De papers leveren een indrukwekkende reeks van plannen, initiatieven en vooral een brede maatschappelijke kijk op de veranderde rol van de architect. Deze studenten zien de toekomst zonder uitzondering vol vertrouwen tegemoet. Ze vinden in de brede basiskennis van de architect voldoende aanknopingspunten om in te spelen op nieuwe maatschappelijke vraagstukken en daar zelfs een

leidende rol in te spelen. Ondernemerschap en risico worden daarbij niet uit de weg gegaan. Het biedt goede hoop dat jonge ontwerpers, de creatie van nieuwe modellen en ruimte, het initiatief blijven ontwikkelen om hun talent en opleiding in te zetten voor een betere gebouwde omgeving. De nadruk op het maatschappelijke aspect lijkt hier en daar ten koste te gaan van een inzet op bouwtechnische innovatie en architectonisch

ontwerpen als kernactiviteit. Rosan Pallada (1991) is een van de weinigen die vasthoudt aan de echte ontwerpersrol voor architecten: “De architect moet zich specialiseren in het ontwerpen zelf, en dient alle andere aspecten van het bouwproces aan andere kundige personen over te laten.” In hoeverre de visie op de toekomst van het vak uit de papers meer is dan een tijdsbeeld en de beperkte verworvenheden van de jonge generatie verraadt,

zal moeten blijken. Vanuit DNA blijven wij deze ontwikkelingen nauwgezet volgen.

1. W. Strauss, N. Howe, *Millennials Rising: The Next Great Generation*, 2000
2. I. Groen, *Generatie Einstein. Slimmer, sneller en volwassener*, 2010

DNA

De Nieuwe Architect (DNA) is een zoektocht naar de positie van de architect in deze veranderende tijd. Het platform DNA is gestart om te onderzoeken wat de nieuwe positie van de architect kan inhouden. Het wordt aangestuurd door Thijs Asselbergs en Alijd van Doorn die samen met betrokken studenten en docenten aan de faculteit Bouwkunde (TU Delft) lezingen, excursies en debatten organiseren. Daarnaast zoekt het platform relaties met organisaties die het algemeen belang van de architect willen dienen en versterken. Meer info: www.facebook.com/deNieuweArchitect